

A KÜLÖNLEGES ELLÁTÁST IGÉNYLŐ TANULÓK ELLÁTÁSÁNAK ÉS OKTATÁSÁNAK NÉHÁNY FINANSZÍROZÁSI JELLEMZŐJE

JELEN ÍRÁS CÉLJA A FOGYATÉKOS – vagy ma már általánosan elterjedt nemzetközi terminológia szerint: különleges ellátást igénylő (special needs provision) tanulók ellátásának és oktatásának, finanszírozási és intézményhálózati kérdéseinek rövid áttekintése, némi nemzetközi kitekintéssel. Hozzá kell tenni, hogy ez korántsem egyszerű probléma, ugyanis a fogyatékosok oktatásának statisztikai adatai meglehetősen szűkösen állnak csak rendelkezésre. Különösen igaz ez a fogyatékosok ellátásának, oktatásának finanszírozási adataira, amelyek a szélesebb körben hozzáférhető statisztikákban általában nincsenek elkülönítetten bemutatva.

A fogyatékos tanulók létszámának alakulása

Mielőtt a különleges ellátást igénylő tanulók képzésének konkrét finanszírozási kérdéseivel foglalkoznánk, érdemes rövid kitekintést tenni ezen tanulók létszámának és korosztályi arányának alakulására.

1. TÁBLA

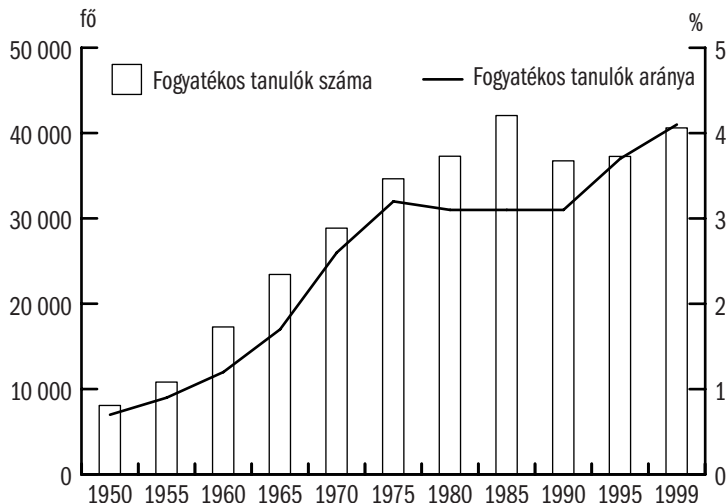
Az alapfokú oktatásban részt vevő fogyatékos tanulók száma és korosztályi aránya Magyarországon, 1950–2000

1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	1999
Alapfokú oktatásban részt vevő fogyatékos tanulók*										
8 078	10 818	17 278	23 429	28 857	34 640	37 285	42 053	36 742	37 262	40 603
A fogyatékos tanulók aránya a 6–13 éves korosztályból										
0,7%	0,9%	1,2%	1,7%	2,6%	3,2%	3,1%	3,1%	3,1%	3,7%	4,1%

* Forrás: 1950–1985 között Oktatás, művelődés 1950–1985, KSH, Bp. 1986, ezt követő adatok Statisztikai Tájékoztató – Művelődési Évkönyv – Oktatás 1995, 1997, 1999 ill. saját számítás a következő demográfiai adatok alapján: Habclicsek László: Népeség-előreszámítások, demográfiai forgatókönyvek a nemzetközi vándorlás figyelembe vételével, 1994–2010, Budapest, 1995. április

1. ÁBRA

Az alapfokú oktatásban részt vevő fogyatékos tanulók száma és korosztályi aránya Magyarországon, 1950–2000

A hazai adatok a fogyatékos tanulók korosztályi arányát – a 80-as évekbeli stagnálása mellett – viszonylag folyamatos növekedés jellemzi. Az 50-es években ezen tanulók korosztályi aránya mindössze 0,7% volt, s létszámuk pedig alig több mint 8 ezer fő. A 70-es évek közepétől a 90-es évek elejéig korosztályi arányuk már 3,1–3,2% (s létszámuk 35–40 ezer fő). Mára korosztályi arányuk kissé 4% fölé emelkedett (s létszámuk 40 ezer fő).

A 90-es évtized utolsó hat évét abból a szempontból is megvizsgáltuk, hogy a különleges ellátást igénylő tanulók fogyatékoságuk jellege szerinti megoszlása hogyan alakult. Az adatok arról tanúskodnak, hogy 1994 és 2000 között a különleges ellátást igénylő tanulók korosztályi aránya 0,6% ponttal növekedett. Ez a növekedés az enyhén értelmi fogyatékosok korosztályi arányának 0,4%-os, a középsúlyos értelmi fogyatékosoknak 0,1%-os és a mozgási, beszéd és halmozottan fogyatékosok korosztályi arányának 0,1%-os emelkedéséből adódik össze. Úgy tűnik tehát, hogy a különleges ellátást igénylő tanulók aránynövekedése alapvetően a szellemi fogyatékosok számának emelkedéséből adódik (2. tábla).

Célszerű nemzetközi összehasonlításban is megvizsgálni a fogyatékos tanulók összetételének és korosztályi arányának alakulását. Az UNESCO mintegy 50 országra kiterjedő áttekintése¹ szerint mindössze néhány olyan ország van, ahol a speciális iskolába járók aránya meghaladja az iskolás népesség 3%-át.

Az OECD országok adatait tekintve is azt találjuk, hogy Magyarországon az értelmi fogyatékosok korosztályi aránya többszöröse az ott tapasztalhatónak.

¹ Review of the Present Situation in Special Needs Education. UNESCO, 1995.

2. TÁBLA

A fogyatékos általános iskolai tanulók megoszlása a fogyatékoság jellege szerint Magyarországon

	Látási fogyatékosok	Hallási fogyatékosok	Mozgási, beszéd és halmozottan fogyatékosok	Középsúlyos értelmi fogyatékosok	Enyhe értelmi fogyatékosok	Együtt
1994/95	392	753	1 683	3 079	29 116	35 023
1995/96	366	745	1 939	3 196	29 828	36 074
1996/97	401	752	1 927	3 378	30 089	36 547
1997/98	398	700	2 057	3 524	30 430	37 109
1998/99	379	740	2 235	3 866	31 431	38 651
1999/00	349	676	2 530	3 990	31 891	39 436
Arányuk a 6–13 éves korosztályban (%)						
1994/95	0,04	0,07	0,16	0,30	2,83	3,40
1995/96	0,04	0,07	0,19	0,32	2,96	3,58
1996/97	0,04	0,08	0,19	0,34	3,04	3,69
1997/98	0,04	0,07	0,21	0,36	3,09	3,77
1998/99	0,04	0,08	0,23	0,39	3,19	3,92
1999/00	0,04	0,07	0,26	0,41	3,24	4,01

Forrás: Művelődési Évkönyv Oktatás, illetve Statisztikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 1995, 1997, 1999

Az enyhe értelmi fogyatékos – vagy nemzetközi szóhasználattal enyhe tanulási nehézségekkel küzdő – tanulók magas hazai arányát több tényezővel szokták magyarázni, részint meghatározási különbségekkel, részint a cigány gyermekek nagy arányban speciális iskolába való irányításával, továbbá azzal, hogy a normál tantervű iskolák megfelelő feltételek hiányában nem képesek befogadni ezeket a tanulókat.²

3. TÁBLA

A speciális iskolába járó tanulók száma az iskolás korú népesség arányában az UNESCO áttekintés szerint, Az egyes részvételi arány csoportokba tartozó országok aránya

	1986	1993
Kevesebb mint 0,1%	20%	13%
0,1–0,4%	25%	31%
0,5–0,9%	18%	25%
1,0–1,9%	12%	21%
2,0–2,9%	12%	6%
Több mint 3,0%	14%	4%
Összes vizsgált ország	100%	100%

Forrás: Review of the Present Situation in Special Needs Education UNECSO 1995 (20. old. 10. tábla)

² Halász Gábor & Lannert Judit: Jelentés a magyar közoktatásról, 2000. OKI, Budapest, 2000.

4. TÁBLA

Az alap- és alsó középfokú oktatásban részt vevő fogyatékos tanulók aránya néhány OECD országban, 1996 (%)

	Vak, gyengénlátó	Siket, halláskárosult	Testi és mozgás fogyatékosok	Enyhe értelmi fogyatékos
Új-Zéland	0,13	0,11	0,10	0,03
Törökország	0,02	0,09	0,01	0,27
Finnország	0,02	0,15	0,20	0,46
Olaszország	0,04	0,09	0,18	0,92
Írország	0,07	0,18	0,26	1,03
Magyarország	0,05	0,11	0,04	3,56

Forrás: Halász Gábor & Lannert Judit: Jelentés a közoktatásról 2000. OKI, Budapest 2000. 331. oldal

Végül is azt állapíthatjuk meg, hogy miközben Európa más részein a fogyatékos tanulók korosztályi aránya alig éri el az 1 (legfeljebb a 2)%-ot, azon közben nálunk – alapvetően besorolási problémák és a beiskolázás diszkriminatív jellege nyomán – a csökkenő gyermeklétszám ellenére növekszik, s a 90-es évek legvégén 4% felett van. A csökkenő gyermeklétszám ellenére történő növekedés – a már említett diszkriminatív jellege miatt – alighanem a cigány gyermekek növekvő számával van összefüggésben. Mint közismert „...ma minden nyolcadik Magyarországon született gyermek cigány származású.”³ A népességi előreszámítások szerint 2000-ben a 0–4 éves korosztályban 15%, az 5–9 éves korosztályban 12–13%, a 10–14 éves korosztályban 11% a cigány gyermekek aránya.

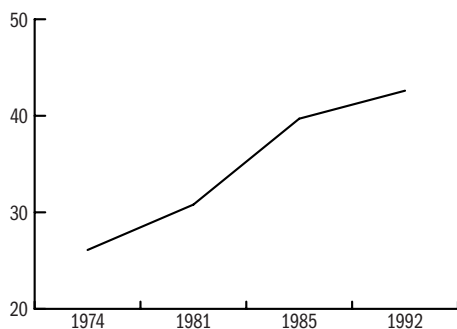
A cigány gyerekek felülreprezentáltsága a hazai gyógypedagógiai képzésben közismert, s egyre szélesebb körben vizsgált tény. A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa 1999. évi tevékenységéről szóló jelentésében⁴ így ír: „Az elmúlt évben vizsgáltuk az ún. kisegítő iskolai oktatás helyzetét, amelynek alapján arra a – sokakat talán meglepő – következtetésre jutottunk, hogy a kisegítő oktatási rendszer nem tekinthető másnak, mint egyfajta zsákutcának, amelybe a roma fiatalok sajnálatos módon igen nagy számarányban kényszerülnek bele. Más szavakkal megfogalmazva, a kisegítő oktatási rendszer nevezhető a cigány ifjúsággal szembeni diszkrimináció egy sajátos fajtájának is, amely alatt ebben az esetben egyértelműen szegregációt, mesterséges kirekesztést, elkülönítést értünk. Az ombudsmani vizsgálat megállapította, hogy a kisegítő oktatási formában a cigány fiatalok létszáma indokolatlanul és megmagyarázhatatlanul nagy, és maga a rendszer – amely egyébként az egyéni adottságokban megnyilvánuló esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célozná – tág lehetőséget enged a diszkrimináció közvetett formájának a megvalósítására.”

3 „A magyarországi romák egészségi állapota” (Puporka Lajos - Zádori Zsolt) Roma Sajtóközpont, 1999.

4 A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa 1999. évi jelentése.

2. ÁBRA

A cigány tanulók aránya a kisegítő iskolákban (%)

A gyógypedagógiai oktatási rendszer néhány jellemzője

A fogyatékos(nak minősített) tanulók számának növekedése nyomán mind a gyógypedagógiai intézmények, mind a kisegítő osztályt működtető általános iskolák száma folyamatosan gyarapodik. A gyógypedagógiai intézmények száma közel négyszeresére, a kisegítő osztályt működtető iskoláké ötszörösére növekedett 1950 és 1999 között, így 1999-ben 201 gyógypedagógiai intézmény, és 476 kisegítő osztályt is működtető általános iskola foglalkozott különleges ellátást igénylő tanulók képzésével. A tanulócsoportok száma 1955 és 1999 között 753-ról 3687-re emelkedett, az ezen a területen foglalkoztatott pedagógusok száma pedig 939 főről (1955) 6776 főre (1999) nőtt. A gyógypedagógiai intézményrendszer az egész országot behálózza. A legtöbb különleges ellátást igénylő tanuló 1999-ben Budapesten (5474 fő), Borsod-Abaúj-Zemplén (3797), Pest (3738), és Szabolcs-Szatmár-Bereg (3100) megyékben lakott. A legtöbb fogyatékos tanulókat oktató-nevelő, ellátó általános iskola⁵ a 90-es évek végén Pest (77), Borsod-Abaúj-Zemplén (70), és Szabolcs-Szatmár-Bereg (67) megyékben és Budapesten (52) volt. (Itt is szembevetendő – a beiskolázás már említett diszkriminatív jellege miatt – a cigány népességgel való együttmozgás, hiszen közismert, hogy az ország összes cigány népességének mintegy 14%-a él Borsod-Abaúj-Zemplén, közel 13%-a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben.)

A fogyatékos gyermekeket oktató-nevelő, ellátó általános iskolák fenntartói szerkezete nem jelentősen, de néhány vonatkozásban eltér az általános iskolákétól. Az egyik szembe tűnő eltérés a nem önkormányzati fenntartók rendkívül alacsony aránya. Különösen meglepő az egyházak és felekezetek alacsony fenntartói részesedése.⁶

⁵ Kisegítő osztályt is működtető általános iskolával együtt értve.

⁶ Persze csak akkor meglepő az egyházak és felekezetek alacsony fenntartói aránya a fogyatékosokat oktató-nevelő intézmények körében, ha a karitatívitás elvárásával tekintünk az egyház oktatási- intézményfenntartói motivációjára. (Miótan alighanem inkább a nézetformálás és lelki nevelés motivációja a meghatározó, így aligha meglepő, hogy ezen a területen az egyház fenntartói szerepe igencsak mérsékelt.)

A másik eltérés az önkormányzati fenntartói körön belül a megyei önkormányzatok nagyobb részesedése, amelyet valószínűleg az ilyen iskolák szélesebb területi fedése, több települést érintő beiskolázása indokol.

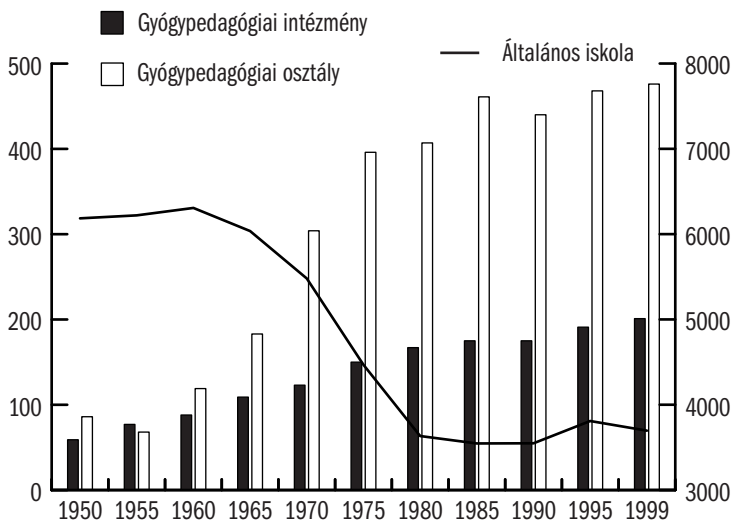
5. TÁBLA

A gyógypedagógiai intézmények és tanulócsoportok számának alakulása, 1950–1999

	Általános iskolák száma	Gyógypedagógiai intézmény	Kisegítő osztállyal működő általános iskola	Tanulócsoportok száma
1950	6185	59	86	
1955	6220	77	68	753
1960	6307	88	119	1120
1965	6036	109	183	1590
1970	5480	123	304	2023
1975	4468	150	396	2636
1980	3633	167	407	2952
1985	3546	175	461	3446
1990	3548	175	440	3406
1995	3809	191	468	3268
1999	3696	201	476	3687

3. ÁBRA

A gyógypedagógiai intézmények és tanulócsoportok számának alakulása, 1950–1999

6. TÁBLA

Az általános iskolák és a fogyatékos gyermekeket oktató-nevelő, ellátó általános iskolák fenntartó szerinti megoszlása, 1999/2000

	Általános iskolák		Fogyatékos gyermekeket oktató-nevelő, ellátó általános iskolák	
Települési önkormányzat	3343	90,4%	555	82,0%
Megyei önkormányzat	58	1,6%	100	14,8%
Központi költségvetési szerv	31	0,8%	2	0,3%
Egyház, felekezet	177	4,8%	7	1,0%
Alapítvány, természetes személy	75	2,0%	12	1,8%
Gazdálkodó szerv, és egyéb	12	0,3%	1	0,1%
Összesen	3696	100,0%	677	100,0%

A finanszírozás

A fogyatékosok oktatásának finanszírozása a világ országainak igen nagy részében állami feladat. A már említett UNESCO áttekintés⁷ szerint a vizsgált mintegy félszáz ország több mint háromnegyed részében az állam finanszírozta az ilyen kiadások több mint 80%-át.

7. TÁBLA

Az állam részesedése a különleges oktatási ellátás finanszírozásában (az egyes kategóriákba jutó országok száma)

	Az egyes kategóriákba jutó országok száma	%
100%	23	40%
Több mint 95%	13	23%
80-94%	8	14%
50-79%	7	12%
30-49%	3	5%
Kevesebb mint 30%	3	5%
Összesen	57	100%

Forrás: Review of the Present Situation in Special Needs Education UNESCO 1995 (25. old. 16. tábla)

A fogyatékosok ellátásának és oktatásának finanszírozása nálunk a közoktatás finanszírozásához hasonlóan történik. A finanszírozás két meghatározó forrása részint a központi költségvetés által a fenntartók részére normatív módon (azaz fejkvóta szerűen) az ellátottak után folyósított normatíva, részint a fenntartó saját hozzájárulása az ellátó, oktató intézmény működéséhez (tehát lényegében nálunk is 100%-ig „állami” – azaz közösségi – forrásból történik a finanszírozás).

Először a központi költségvetés által folyósított normatívák mértékét és alakulását vizsgáljuk meg.

⁷ Review of the Present Situation in Special Needs Education. UNESCO, 1995.

A központi költségvetés két normatívát „ismer” a fogyatékosok ellátását és oktatását végző intézmények működéséhez való hozzájárulás tekintetében. Az egyik a bentlakásos intézmények finanszírozását, a másik az oktatást végző intézményekét szolgálja. A normatívák nominális összege imponálón növekszik, azonban reálértékük igen jelentősen csökkent a 90-es évtized során, amely csökkenés az utóbbi években megállt, s mérsékelt növekedés indult. (A reálérték alakulásának érzékeltetésére itt a normatívának az egy főre jutó GDP-hez való arányát mutatjuk be.)

8. TÁBLA

A fogyatékosok ellátása és oktatása normatíváinak alakulása (eFt/fő, ill. %) 2000

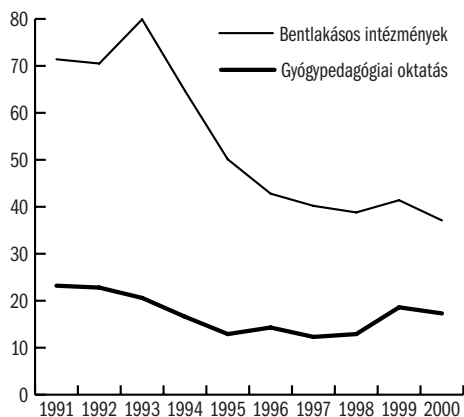
	2000	1999	1998	1997	1996	1995	1994	1993	1992	1991
Fogyatékosok bentlakásos intézményi ellátása	472	432,5	391	337,3	289,5	275	275	275	201	172
Gyógypedagógiai ellátás	220	194	130	103	96,8	70,7	70,7	70,7	65	56
<i>A normatívák az egy főre jutó GDP-hez viszonyítva (%)</i>										
Fogyatékosok bentlakásos intézményi ellátása	37,1%	41,4%	38,8%	40,2%	42,8%	50,1%	64,7%	79,9%	70,5%	71,4%
Gyógypedagógiai ellátás	17,3%	18,6%	12,9%	12,3%	14,3%	12,9%	16,6%	20,6%	22,8%	23,2%

* A 2000. évi költségvetésben: a hozzájárulás a pszichiátriai és szenvedélybetegek, a fogyatékos gyermekek, illetve fogyatékos felnőttek ápoló-gondozó otthoni és rehabilitációs bentlakásos intézményeiben ellátottak után illeti meg az önkormányzatot. Az 1995. évi költségvetésben: fogyatékos gyermekek ápoló, gondozó otthoni és gyógypedagógiai intézeti ellátása – amely hozzájárulás az önkormányzatok által fenntartott fogyatékos gyermekek ápoló, gondozó otthonában. A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény megjelenése előtti elnevezés szerinti egészségügyi gyermekotthonban valamint gyógypedagógiai intézetben ellátottak után vehető igénybe.

** A hozzájárulást a helyi önkormányzat az általa fenntartott óvodában, iskolában az illetékes szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleménye alapján gyógypedagógiai nevelésben, oktatásban részt vevő gyermek, tanuló után veheti igénybe, függetlenül attól, hogy az érintett gyermeknek, tanulónak a többi gyermekkel, tanulóval együtt, vagy az ellátás jellege szerint külön csoportban, osztályban biztosítják a nevelést, oktatást.

4. ÁBRA

A fogyatékosok ellátása és oktatása normatíváinak alakulása az egy főre jutó GDP arányában, 1991–2000

Ha a fogyatékosok ellátásának és oktatásának normatíváit, illetve azok egy főre jutó GDP-hez viszonyított arányát a legfontosabb oktatási normatívákhoz viszonyítjuk, hasonló folyamatokat ismerhetünk fel. Nevezetesen egyes normatívák (pl. a fogyatékosok bentlakásos intézményi ellátásának normatívája) reálértéke folyamatosan csökken, mások (így pl. a gyógypedagógiai ellátás normatívája) a 90-es évek első felének csökkenése után az évtized végén növekednek.

9. TÁBLA

A fogyatékosok ellátásának, oktatásának és néhány fontosabb oktatási normatíva alakulása, 1991–2000 között (eFt/fő, ill. %)

	2000	1995	1991
Fogyatékosok bentlakásos intézményi ellátása*	472	275	172
Óvodai nevelés	100	27,5	15
Általános iskolai oktatás	104	41	30
Gimnáziumi érettségi vizsgára felkészítő oktatás	126	62,5	44
Szakközépiskolai érettségi vizsgára felkészítő oktatás	126	66	54
Szakmai-elméleti oktatás	104,3	42,1	33
Szakmai gyakorlati képzés	60	40,6	36
Gyógypedagógiai ellátás**	220	70,7	56
A normatívák az egy főre jutó GDP-hez viszonyítva			
Fogyatékosok bentlakásos intézményi ellátása	37,1%	50,1%	71,4%
Óvodai nevelés	7,9%	5,0%	6,2%
Általános iskolai oktatás	8,2%	7,5%	12,4%
Gimnáziumi érettségi vizsgára felkészítő oktatás	9,9%	11,4%	18,3%
Szakközépiskolai érettségi vizsgára felkészítő oktatás	9,9%	12,0%	22,4%
Szakmai-elméleti oktatás	8,2%	7,7%	13,7%
Szakmai gyakorlati képzés	4,7%	7,4%	14,9%
Gyógypedagógiai ellátás	17,3%	12,9%	23,2%

* A 2000. évi költségvetés szerint a hozzájárulás a pszichiátriai és szenvedélybetegek, a fogyatékos gyermekek, illetve fogyatékos felnőttek ápoló-gondozó otthoni és rehabilitációs bentlakásos intézményeiben ellátottak után illeti meg az önkormányzatot. Az 1995. Évi költségvetés szerint a normatíva a fogyatékos gyermekek ápoló, gondozó otthoni és gyógypedagógiai intézeti ellátását szolgálja – amely hozzájárulás az önkormányzatok által fenntartott fogyatékos gyermekek ápoló, gondozó otthonában ill. a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény megjelenése előtti elnevezés szerinti egészségügyi gyermekotthonban –, valamint gyógypedagógiai intézetben ellátottak után vehető igénybe. Ekkor még külön előirányzatként szerepelt a felnőtt korú fogyatékosok bentlakásos ellátását szolgáló hasonló normatívája.

** A hozzájárulást a helyi önkormányzat az általa fenntartott óvodában, iskolában az illetékes szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleménye alapján gyógypedagógiai nevelésben, oktatásban részt vevő gyermek, tanuló után veheti igénybe, függetlenül attól, hogy az érintett gyermeknek, tanulóknak a többi gyermekkel, tanulóval együtt, vagy az ellátás jellege szerint külön csoportban, osztályban biztosítják a nevelést, oktatást.

A gyógypedagógiai oktatáshoz, ugyanúgy mint a közoktatáshoz, a fenntartó (jelen esetben jobbra az önkormányzatok) is hozzájárulnak. Az önkormányzati hozzájárulás aránya a közoktatáshoz a 90-es évek végén csökkenő tendenciát mutat – illetve fordítva is fogalmazhatunk: a közoktatás támogatásában a központi állami támogatás aránya növekszik. 1995-ben az önkormányzati közoktatás működési kiadásainak

közel 44%-át finanszírozták az önkormányzatok, 1999-ben valamivel több, mint 30%-át, 2000-ben pedig mintegy 23%-át.

A gyógypedagógiai oktatás esetében ugyanezekkel az arányokkal számolva az összes gyógypedagógiai ellátási és oktatási kiadás 1995-ben mintegy 12 milliárd Ft, 1999-ben pedig közel 20 milliárd Ft volt. Ez 1995-ben a GDP 0,21%-ára, 1999-ben pedig 0,19%-ára rúgott. 1995-ben a költségvetés oktatási kiadásai a GDP-hez viszonyítva 5,46%-ot tettek ki, 1999-ben pedig 5,13%-ot, azaz ennek 1995-ben a 3,6%-a, 1999-ben 3,9%-a voltak a speciális oktatás kiadásai. A korábban már említett UNESCO áttekintés⁸ szerint a jelentős különbségek vannak abban, hogy a speciális oktatás kiadásai mekkora hányadát teszik ki az összes oktatási kiadásnak: a kevesebb mint 1%-tól a több mint 7%-ig. A hazai adat alapján mi a középmezőnyben helyezkedünk el.

10. TÁBLA

A speciális oktatás kiadásainak aránya az összes oktatási kiadás arányában (az egyes kategóriákba jutó országok száma)

Az egyes kategóriákba jutó országok száma	
Több mint 7%	4
5,0-6,9%	7
3,0-4,9%	4
1,0-2,9%	4
Kevesebb mint 1%	7
Összesen	26

Forrás: Review of the Present Situation in Special Needs Education UNECSO 1995 (26. old. 17. tábla)

Befejezésül

A hazai különleges ellátást igénylő tanulók ellátásának és oktatásának néhány – alapvetően finanszírozási és intézményrendszerrel összefüggő – sajátosságát áttekintve azt állapíthatjuk meg, hogy a hazai viszonyok nagyjából megfelelnek a nemzetközi tapasztalatoknak. Ugyanakkor szembe tűnő ezen tanulók létszámának – a nemzetközi összehasonlításban is kiemelkedően – nagy ütemű növekedése, és mára igen magas korosztályi aránya, amely a hazai beiskolázási, besorolási módszer nemzetközitől elütő jellegét sejteti. Több tényező is arra utal, hogy ez a besorolás a cigány gyermekekre nézve diszkriminatív, s a különleges ellátást igénylő tanulók számának növekedése az iskolaköteles korú cigány gyermekek számának növekedésével függ össze.

POLÓNYI ISTVÁN

⁸ I. m.